

Poziția actorilor internaționali în reglementarea conflictului transnistrean la etapa actuală

Gheorghe CĂLDARE,
doctor în istorie, conferențiar universitar,
Academia de Administrare Publică

Corneliu CORMAN,
masterand, Academia de Administrare Publică

SUMMARY

The study reflects the position of international actors involved in the Transnistrian conflict settlement today. It highlights the convergence or divergence of the respective positions with the national interest of the Republic of Moldova reunification of the country. The study also highlights the positive and negative sides, which are contained in the opinions of participants in the Transnistrian settlement negotiations in terms of the conflict in Eastern Ukraine. Given the situation in the negotiation process, the authors come up with some recommendations to spur dialogue and to find a lasting solution to the conflict, which would contribute to enhancing regional security.

Keywords: *The Transnistrian conflict, negotiation process, national interest, the position of international actors.*

Conflictul transnistrean persistă de mai bine de 24 de ani și reprezintă cea mai gravă problemă pentru securitatea Republicii Moldova. Iar odată cu declanșarea unei crize politice de proporții în statul vecin, Ucraina, la începutul anului 2014, care a degenerat în luna martie într-un conflict armat de proporții, conflictul transnistrean s-a transformat într-o problemă stringentă de securitate, care vizează nu doar securitatea statului nostru, dar și a întregii regiuni de nord a Bazinului Mării Negre.

În prezent, specialiștii în domeniu pledează unanim pentru soluționarea cât mai urgentă a conflictului de pe Nistru. Și totuși, în pofida eforturilor depuse, cele două părți – Chișinăul și Tiraspolul – sunt departe de a realiza un compromis, fapt ce ar permite identificarea soluției definitive. Regiunea rămâne a fi caracterizată de un grad sporit de insecuritate care poate

genera noi conflicte, în special, în regiunea de sud-vest a Ucrainei (Odessa-Ismail-Reni), dar și în UTA Găgăuzia.

Pentru a înțelege mai bine situația creată în procesul de reglementare a conflictului transnistrean, considerăm oportun de a evidenția pozițiile participanților la negocieri, care reflectă, în esență, interesele de securitate ale actorilor internaționali majori în această regiune. În prezent, în soluționarea conflictului transnistrean sunt implicate 5 părți, iar formatul oficial de negocieri este „5+2.” Formatul respectiv a fost constituit la 28 septembrie 2005, când UE și SUA au fost acceptate oficial ca state observatoare, alături de trei părți mediatore - OSCE, Rusia și Ucraina (ultimele două considerându-se părți garante) și părțile nemijlocite ale conflictului: Republica Moldova și regiunea transnistreană.

Unul dintre actorii interesați în regle-

mentarea problemei transnistrene este **Uniunea Europeană**. La etapa actuală, UE reprezintă un important actor politic regional și internațional. Vom menționa aici doar că în componența sa intră 28 de state europene cu o populație de peste 520 milioane de locuitori, cea ce reprezintă 7,3% din populația globului pământesc. Începând cu 1 decembrie 2009, Uniunea Europeană are personalitate juridică internațională și poate încheia tratate cu alți subiecți de drept internațional. Din punct de vedere militar, Uniunea Europeană prezintă anumite vulnerabilități, deoarece nu are o armată unificată, ea nefiind concepută ca o alianță militară, deoarece NATO a fost considerată suficientă pentru apărarea membrilor săi.

Poziția UE față de Republica Moldova și conflictul transnistrean este una echilibrată și evolutivă, tot mai participativă, ghidată de interesul instituirii unui zone de securitate la hotarele Uniunii, fără a intra în conflict cu alte centre de putere. Acest lucru vizează, în primul rând, Federația Rusă, care după destrămarea U.R.S.S. se consideră succesoarea de drept a acesteia și dorește să-și restabilească vechile poziții. Pentru a evita blocarea negocierilor, UE a optat în procesul de reglementare a conflictului transnistrean pentru politica „pașilor mărunți”, ce prevedea desfășurarea unui șir de măsuri axate pe sporirea încrederii reciproce între cele două părți ale conflictului, sporirea nivelului de trai al populației de pe ambele maluri ale Nistrului, asigurarea libertăților democratice, dezvoltarea social-economică, a circulației libere și înlăturarea obstacolelor artificiale dintre Chișinău și Tiraspol. Interesele UE coincid, astfel, cu poziția și interesele de securitate ale Moldovei, lucru care a servit un argument în plus în accelerarea vectorului european de dezvoltare a statului nostru. O dovadă în acest sens servește semnarea în februarie 2005 a Planului de Acțiuni RM-UE, care conține un compartiment special

privind conflictul transnistrean. Totodată, în contextul parafării la 29 noiembrie 2013 la Vilnius și apoi al semnării la 27 iunie 2014 a Acordului de Asociere a Republicii Moldova la UE, Bruxelles-ul a manifestat un interes crescând pentru reglementarea conflictului transnistrean. Acest interes a fost cauzat și de relațiile de cooperare bilaterală în ascensiune, când exporturile transnistrene sunt orientate preponderent spre piața UE (în anul 2014 – 37%) și a Republicii Moldova (în 2014 – 12%), volumul cărora le depășește semnificativ pe cele în Federația Rusă (în anul 2014 – 4%). [9]

Unul dintre conceptele ce au stat la baza poziției UE în problema transnistreană a fost de a impulsiona dezvoltarea economică pe ambele maluri ale Nistrului, făcând, astfel, partea dreaptă atractivă și pentru locuitorii din stânga Nistrului, controlată de administrația separatistă. Inițiativele lansate de UE în acest sens s-au materializat prin creșterea sprijinului financiar din partea structurilor europene. Astfel, dacă în anul 2012 ajutorul financiar oferit de UE pentru rezolvarea conflictului transnistrean (*finanțarea diferitelor programe sociale destinate măsurilor de sporire a încrederii reciproce*) a constituit 12 mln. euro, atunci pentru perioada anilor 2014-2017 este preconizată suma de 28 mln. euro. Banii vor fi investiți în dezvoltarea localităților din Zona de Securitate.

Începând cu 30 noiembrie 2005, UE desfășoară o Misiune de Asistență și Control la Frontieră pe segmentul transnistrean al frontierei moldo-ucrainene, denumită „EUBAM”, care reprezintă un alt aport important adus la controlul frontierei de est a Republicii Moldova în contextul integrării europene.

Actorul principal în reglementarea conflictului transnistrean a fost și rămâne **Federația Rusă**. Impactul acestui stat asupra conflictului transnistrean este unul copleșitor, iar în opinia mai multor experți, chiar decisiv, privitor la perspectivele de soluțio-

nare a acestui conflict din stânga Nistrului. Această constatare o facem reieșind din implicarea masivă a statului rus în procesele legate de conflictul transnistrean. Adjudecându-și dreptul de succesoare a U.R.S.S., Federația Rusă s-a considerat în drept să-și consolideze influența sa în această regiune, pe care cercetătorii o vor numi zonă de „vecinătate apropiată,” intrând în relații de rivalitate cu UE și SUA. Această rivalitate regională s-a răsfrânt asupra procesului de reglementare a conflictului transnistrean, unde ambele părți sunt reprezentate și urmăresc interese proprii. În esență, Rusia este principalul susținător al regimului separatist de la Tiraspol, care îi asigură existența fizică prin suport politic, economic, militar, social, cultural etc. Iar dacă luăm în considerație decizia CEDO în cazul „Ilașcu” din 8.07.2004 și opiniile unor experți, [7] atunci putem afirma că Rusia a fost și instigatorul acestui conflict, utilizându-l drept instrument de influență asupra cursului politic extern de dezvoltare al Republicii Moldova.

La nivel oficial, Federația Rusă declară că respectă suveranitatea și integritatea teritorială a Republicii Moldova, optează pentru reglementarea pașnică a conflictului transnistrean în cadrul Moldovei întregi, cu acordarea unui statut special regiunii și pledează pentru respectarea statutului de neutralitate al Moldovei prevăzut în Constituția sa. Aceasta este poziția ministerului rus de externe și ea se înscrie, în linii generale, în prevederile convențiilor diplomatice ce reglementează relațiile interstatuale pe arena internațională (Actul final de la Helsinki din 1975; Tratatul de prietenie și cooperare dintre Republica Moldova și Federația Rusă – în vigoare din 2002 ș. a.). Poziția respectivă este menționată și în decretul privind politica externă a Federației Ruse, semnat de președintele V. Putin în ziua investiției sale în cel de-al treilea mandat prezidențial. Potrivit decretului, Rusia trebuie să participe

activ în continuare la căutarea soluțiilor de reglementare a conflictului transnistrean, în baza respectării suveranității, integrității teritoriale și statutului neutru al Republicii Moldova, pentru determinarea unui statut special al Transnistriei. [4] Această poziție a Federației Ruse a fost reiterată la 15 mai 2014 de ministrul rus de externe S. Lavrov, care a declarat că în ceea ce privește Transnistria, Moscova se pronunță în favoarea soluționării conflictului, care va respecta suveranitatea și integritatea teritorială a Republicii Moldova, cu condiția ca țara noastră să-și păstreze neutralitatea stipulată de Constituție, iar Tiraspolul și Chișinăul – să ajungă la un acord cu privire la statutul special al Transnistriei. [2]

Există însă și latura neoficială a acestei poziții, care intră în contradicție cu cea oficială. Ea include acordarea unui suport multilateral regimului separatist de la Tiraspol, care încurajează aspirațiile sale secesioniste și vectorul de dezvoltare extern proestic contrar celui european promovat de Republica Moldova, axat pe integrarea în Uniunea Vamală și Uniunea Economică Eurasiatică. Considerăm că acordarea sprijinului enunțat mai sus fără coordonarea cu autoritățile de la Chișinău reprezintă o încălcare a prevederilor Tratatului de prietenie și cooperare între Republica Moldova și Federația Rusă, din 2002. În această ordine de idei, este important de subliniat necesitatea respectării de către Moscova a prevederilor acestui tratat, în care art. 5 conține următoarele: „Fiecare din Înaltele Părți Contractante se va abține de la orice acțiuni, care ar cauza prejudicii celeilalte Înalte Părți Contractante, suveranității, independenței și integrității sale teritoriale. Părțile condamnă separatismul sub toate formele sale de manifestare și se angajează să nu sprijine mișcările separatiste.” [10]

Federația Rusă continuă să dețină rolul principal în desfășurarea operațiunii de pacificare din regiunea transnistreană, ca urmare a semnării Acordului de încetare a

focului în iulie 1992. Contingentul Forțelor de Menținere a Păcii Mixte numără în prezent circa 1200 militari, câte aproximativ 400 de militari ai Federației Ruse, Republicii Moldova, regiunii transnistrene și 10 observatori militari ucraineni. Dacă inițial, în faza imediat postconflict, operațiunea de pacificare era considerată binevenită de majoritatea observatorilor, atunci la ora actuală cu greu putem identifica argumente plauzibile în sprijinul formatului existent al acestei operațiuni. În toți acești ani nu au existat nicio confruntare armată, niciun atac asupra contingentelor Forțelor de Menținere a Păcii (FMP), lipsesc premisele unor eventuale acte de agresiune din partea autorităților constituționale ale Republicii Moldova, fapt care în mod normal indică asupra necesității schimbării formatului operațiunii actuale de pacificare. Situația, când în Zona de Securitate există 15 posturi ale FMP, cu militari dotați cu armament de infanterie, tehnică blindată, câști, veste antiglonț etc., creează senzația unui teatru de operațiuni militare, unde părțile beligerante sunt în așteptarea unui nou atac din partea adversarului. Considerăm că această situație nici pe departe nu reflectă atmosfera reală din regiune, iar stadiul de escaladare a conflictului a fost demult depășit, în prezent fiind necesară mai curând o misiune civilă de observatori din state terțe sub mandat internațional (care să nu includă reprezentanți ai părților implicate în conflict), cu scopul de a monitoriza situația, iar forțele de ordine să înlăture elementele distructive și periculoase, care atentează la adresa securității în regiune. Acest raționament se află la baza solicitării permanente a conducerii Republicii Moldova față de Federația Rusă, și anume de a-și retrage militarii din regiunea transnistreană și înlocuirea formatului existent al operațiunii de pacificare cu o misiune civilă de observatori cu mandat internațional.

Actualmente, Federația Rusă solicită ca

Chișinăul să respecte egalitatea în drepturi la negocieri cu Tiraspolul și condiționează retragerea trupelor militare ruse din zonă, de stabilirea unui acord politic de principiu cu Tiraspolul, privitor la modalitatea de soluționare definitivă a conflictului. De asemenea, Federația Rusă, împreună cu partea transnistreană, solicită Chișinăului să anuleze legea cu privire la statutul juridic special al raioanelor de est ale Republicii Moldova, adoptată la 22 iulie 2005. Ministerul rus de externe a formulat oficial această cerere la 11 martie 2014, anunțând autoritățile de la Chișinău printr-un comunicat de presă că negocierea statutului politic al regiunii transnistrene va avea loc doar atunci când Republica Moldova va anula legea cu privire la statutul special al localităților din stânga Nistrului. [3]

În ansamblul său, abordarea de care dă dovadă Federația Rusă față de Republica Moldova rămâne a fi contradictorie și la momentul actual. Pe de o parte, viceministrul rus de externe G. Karasin declară la 23 ianuarie 2015, că *„regiunea transnistreană trebuie să fie un raion cu garanții speciale, în cadrul statului moldovenesc unitar,”* iar pe de alta, ambasadorul rus la Chișinău F. Muhametșin declară la 3 februarie 2015 la Tiraspol că Rusia are statut de garant și mediator în procesul de negocieri și nicio dată nu va renunța la responsabilitatea sa, inclusiv de la tendința de a-și proteja interesele de stat. [1]

Alt actor implicat în reglementarea conflictului transnistrean este **Ucraina**. Administrația de la Kiev manifestă o poziție relativ imparțială față de Republica Moldova și problema transnistreană, respectând poziția oficială a autorităților de la Chișinău. Ea prevede respectarea suveranității și integrității teritoriale a Republicii Moldova, reglementarea pașnică a conflictului transnistrean cu respectarea drepturilor grupurilor etnice și acordarea unui statut special pentru regiunea transnistreană. Ucraina a respectat noile reguli

vamale (la insistența UE), introduse încă în 2006, care a obligat agenții economici transnistreni să se înregistreze la Chișinău pentru a avea posibilitate să efectueze activitate economică externă. Prin aceasta s-a reușit instituirea parțială a controlului constituțional asupra activității economice în teritoriul din stânga Nistrului. De asemenea, la sugestia UE, Ucraina a demarcat în mod unilateral perimetrul transnistrean al frontierei moldo-ucrainene, în pofida nemulțumirii conducerii de la Tiraspol.

În același timp, în perioada fostelor guvernări au existat și unele devieri de la această poziție, care se înscriu mai greu în contextul de „bună vecinătate”: crearea la 19 martie 2013 în Rada Supremă după modelul rusesc a unui grup parlamentar, cu scopul declarat de sprijinire a reglementării conflictului transnistrean (președintele grupului - S. Gordienko, deputat din partea partidului comunist din Ucraina), fapt care a determinat Tiraspolul la o acțiune de răspuns. [11] Referindu-ne la alte acțiuni ale autorităților ucrainene, care au permis Tiraspolului să-și consolideze propria „statalitate”, putem menționa accesul liber din teritoriul ucrainean spre regiunea transnistreană a diferitelor persoane din Federația Rusă, inclusiv ministrul rus al apărării A. Serdiukov, care a vizitat personal regiunea la 13 aprilie 2012, fără a-și coordona acțiunile cu Chișinăul, rotația contingentului de militari ruși staționați ilegal la Tiraspol, a traficului din diverse domenii prin perimetrul transnistrean al frontierei moldo-ucrainene, deschiderea la 19 decembrie 2013 la Tiraspol a unei misiuni consulare detașate de la ambasada Ucrainei de la Chișinău etc.

La începutul anului 2014, odată cu venirea la conducere în Ucraina a unor politicieni prooccidentali, atestăm o abordare mai pragmatică și mai fermă a poziției statului ucrainean față de conflictul transnistrean. Constatăm începerea unui dialog mai intens moldo-ucrainean și ajustarea

acțiunilor în plan extern la conceptul de integrare europeană, spre care aspiră atât Ucraina, cât și Republica Moldova. Kievul își înăsprește poziția față de Transnistria din cauza pericolelor pe care le prezintă forțele militare ruse staționate în regiunea transnistreană, alături de formațiunile militare ilegale transnistrene și forțele extremiste proruse din regiune. În acest sens, au fost introduse măsuri severe de control la frontiera cu regiunea separatistă și restricții de circulație pentru persoanele de sex masculin cu vârsta cuprinsă între 18-60 ani. În această categorie au intrat și militarii ruși. Măsura respectivă a permis instituirea unui control mai riguros din partea autorităților moldovenești față de persoanele ce intră sau ies din raioanele de est ale Republicii Moldovei.

Un rol deosebit în reglementarea problemei transnistrene aparține **OSCE**. Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa, fiind principala organizație regională de securitate, s-a antrenat în procesul de soluționare a conflictului transnistrean, încă la stadiul incipient al fazei postconflict. Organizația și-a asumat rolul de principal mediator în procesul de soluționare a conflictului transnistrean. Obiectivul principal al Misiunii OSCE în Moldova, instituită în primăvara anului 1993, este de a contribui la realizarea unei reglementări politice atotcuprinzătoare și durabile a conflictului transnistrean, la consolidarea independenței și suveranității Moldovei și elaborarea unei înțelegeri cu privire la statutul special al Transnistriei. OSCE este direct responsabilă de organizarea, desfășurarea și asistența procesului de negocieri. Organizația dispune de sedii la Chișinău, Tiraspol și Bender, unde sunt desfășurate periodic runde de negocieri de diferit nivel. Șeful Misiunii OSCE în Moldova este în prezent ambasadorul american Michael Scanlan. OSCE contribuie la crearea unui mediu favorabil de negocieri, lansând diferite inițiative care contribuie la spori-

rea măsurilor de încredere și a securității regionale. Problema transnistreană este periodic abordată la ședințele Consiliului Permanent al OSCE de la Viena, care sprijină eforturile Moldovei de soluționare a conflictului.

Reprezentanții Misiunii OSCE participă ca observatori la ședințele Comisiei Unificate de Control, care este organul de supraveghere al Forțelor Mixte de Pacificare, create din delegații ale Federației Ruse, Moldovei și Transnistriei, precum și a Ucrainei în calitate de observator suplimentar. Colaboratorii misiunii se implică în aplanarea conflictelor ce apar periodic în Zona de Securitate. OSCE contribuie la crearea unui mediu favorabil de negocieri, lansând diferite inițiative care contribuie la sporirea măsurilor de încredere și a securității regionale.

La 4-5 decembrie 2014, la Basel (Elveția), s-a desfășurat reuniunea anuală a miniștrilor de externe ai statelor OSCE. În declarația finală a reuniunii se insistă pe identificarea unei soluții pașnice pentru soluționarea conflictului transnistrean, pe elaborarea unui statut special al regiunii transnistrene ce va garanta drepturile populației din regiune. OSCE a îndemnat Tiraspolul și Chișinăul să promoveze măsurile de consolidare a încrederii și să se abțină de la măsuri de destabilizare a situației din regiune.

Începând cu anul 2005, sunt implicate nemijlocit în procesul de negocieri și **Statele Unite ale Americii**. Administrația SUA a pledat constant în problematica transnistreană în vederea păstrării suveranității și integrității teritoriale a Republicii Moldova, cu acordarea unui statut special regiunii transnistrene. Reprezentanții SUA au depus eforturi în vederea creării unui fundal favorabil pentru negocieri, de sporire a gradului de încredere între părți și de consolidare a principiilor democratice în stânga Nistrului. SUA au lansat mai multe inițiative de cooperare în domeniul soci-

al-economic și umanitar cu administrația transnistreană. La acestea pot fi menționate deschiderea la 18 martie 2013, la Tiraspol, a unui centru al culturii americane, în incinta universității „T. Șevcenko,” desfășurarea unui ciclu de seminare instructive pentru reprezentanții businessului transnistrean etc. La 8 ianuarie 2014, Secretarul de Stat, John Kerry, a promis sprijin total din partea SUA pentru Republica Moldova. La 1 aprilie 2014, Victoria Nuland (adjunct al secretarului de stat al SUA) s-a aflat în vizită la Chișinău, declarând că Statele Unite consideră diferendul transnistrean un subiect importat atât în relația cu Moldova, cât și în cadrul discuțiilor moldo-ruse. Oficialul american a dat asigurări că SUA va susține poziția Chișinăului la negocieri, dar și suveranitatea și integritatea teritorială a Republicii Moldova. La 4 decembrie 2014, Camera Reprezentanților a Congresului SUA a adoptat o rezoluție în care a condamnat acțiunile Federației Ruse în Europa de Est și a solicitat retragerea trupelor rusești din Ucraina, Moldova și Georgia.

Ținem să menționăm că noua Strategie de Securitate Națională a SUA, prezentată la 6 februarie 2015 de președintele B. Obama, prevede consolidarea relației cu Uniunea Europeană, sprijinirea Republicii Moldova, Georgiei și Ucrainei și contracararea agresiunii ruse. [8]

Totodată, trebuie să constatăm că după declanșarea ostilităților din Ucraina, importanța Republicii Moldova a fost în continuă scădere, atenția comunității internaționale fiind în întregime acaparată de evenimentele din Lugansk și Donețk. Țara noastră a coborât considerabil în lista de priorități ale UE și Rusiei. Problema transnistreană, în opinia unor specialiști în domeniu, [12, p. 9-10] nu mai este privită ca o cauză de reglementare pașnică, ci este plasată în registrul disputelor geopolitice, în care dictează echilibrul de putere și conflictul de interese. Concomitent, deși neglijată, Moldova devine pentru Rusia un poligon convențional

de aplicare a diferitelor strategii distructive (sanctiuni, provocări în Zona de Securitate etc.), fapt ce indică spre o creștere a amenințării în adresa țării noastre, ca răspuns la opțiunea europeană a Chișinăului.

În situația creată, obiectivul factorilor de decizie din Republica Moldova trebuie să fie sporirea pe cât este posibil a vizibilității țării noastre și abordarea riscurilor la orice nivel internațional, în pofida interesului scăzut pentru ele. Totodată, chiar dacă sunt insuficiente, formatele existente de negocieri trebuie salvate și menținute – pentru a rămâne în limitele „angajamentelor anterior asumate”, dar și pentru a evita apariția unui mediu anarhic în care totul este posibil. Includerea Transnistriei în Zona de Liber Schimb trebuie să devină un obiectiv prioritar pentru autoritățile centrale; concomitent, trebuie să fie continuat procesul de implementare a Acordului de Asociere a Republicii Moldova la Uniunea Europeană, care va contribui substanțial la creșterea nivelului de viață al populației de pe ambele maluri ale Nistrului.

Astfel, constatăm că pozițiile actorilor internaționali implicați în procesul de reglementare a conflictului transnistrean diferă substanțial. Două state „garante” – Ucraina și Federația Rusă – se află în pre-

zent „de facto” în stare de război, fapt ce complică și mai mult identificarea unei soluții de compromis în formatul actual de negocieri 5+2, unde deciziile se iau în bază de consens. La ora actuală, la nivel internațional se creează o conjunctură nefavorabilă în problema reglementării conflictului transnistrean. Cauza principală este creșterea disensiunilor între marile puteri, generate de conflictul din estul Ucrainei, care are tendințe să se răspândească și în alte regiuni din apropierea hotarelor Republicii Moldova.

Însă, în pofida acestei conjuncturi nefavorabile, formatul actual de negocieri (5+2) trebuie să devină funcțional, prin deschiderea „coșului trei” și lansarea discuțiilor politice în problema statutului regiunii transnistrene. Totodată, Programul „Susținerea măsurilor de consolidare a încrederii” trebuie să fie orientat pentru a viza doar proiectele care, în mod real, interconectează populația și agenții economici, apropiind perspectiva unei reglementări definitive a problemei transnistrene. În condițiile escaladării situației geopolitice din regiune, Republica Moldova trebuie să păstreze moderația și corectitudinea în raport cu ambele părți – Federația Rusă și Occidentul.

BIBLIOGRAFIE

1. Declarația ambasadorului rus la Chișinău F. Muhametșin la întrevvedere de la Tiraspol cu N. Ștanski, <http://www.noi.md/md/news_id/55696> (accesat la 07.02.2015).
2. Declarația lui S. Lavrov privind reglementarea conflictului transnistrean, <<http://unimedia.info/stiri/video-lavrov-rusia-se-pronunta-pentru-solutionarea-conflictului-transnistrean-76486.html>> (accesat la 01.12.2014).
3. Declarația MAE al FR referitor la anularea legii cu privire la statutul special al raioanelor din est ale Republicii Moldova <http://www.mid.ru/brp_4.nsf/newsline/388D8C014F5028F144257C9800304203> (accesat la 07.02.2015).
4. Decretul președintelui Rusiei V. Putin nr. 605 „О мерах по реализации внешнеполитического курса Российской Федерации”, din 7 mai 2012.
5. Discursul dnei Angela Merkel în Parlamentul de la Chișinău, <<http://24h.md/ro/news/angela-merkel-discurs-mobilizator-in-parlamentul-de-la-chisinau-vezi-ce-a-spus-cancelarul-german-despre-diferendul-transnistrean--85659/>>, (accesat la 23.11.2014).
6. Discursul public al dnei Angela Merkel la Chișinău, <<http://www.privesc.eu/Arhiva/12082/Discursul-public-al-cancelarului-Germaniei-Angela-Merkel>> (accesat la 24.11.2014).

7. Nantoi Oazu. Aspecte ale conflictului transnistrean. Chișinău, 2001, p. 9.
8. Noua strategie de securitate a SUA face referință la Republica Moldova, <<http://deschide.md/ro/news/social/10694/Noua-Strategie-de-Securitate-Națională-a-lui-Obama-vizează-R-Moldova.htm>> (accesat la 07.02.2015).
9. Statistica schimbului comercial extern al Transnistriei <<http://www.customs.tiraspol.net/>> (accesat la 09.02.2015).
10. Tratat de prietenie și cooperare între Republica Moldova și Federația Rusă. // Tratatate internaționale la care Republica Moldova este parte. Ediție oficială. Chișinău: Moldpres, 2002, vol. 29, p. 337.
11. Vizita în Transnistria a unui grup de deputați din Rada Supremă a Ucrainei, <<http://www.kp-pmr.ru/news/2013-04-15-2734>> (accesat la 01.01.2015).
12. Ciurea Cornel. Criza din Ucraina și impactul ei asupra sistemului de securitate al Republicii Moldova. Asociația pentru Politică Externă, Chișinău, 2014, 0.9-10.

Prezentat: 10 februarie 2015.

E-mail: cargo2019@gmail.com